

STATENS FILMCENTRAL
VIS FILM MED PLAN

35



AL GRITO DE ESTE PUEBLO...

(Ved råbet fra dette folk...)

Af journalist JENS LOHMANN

AL GRITO DE ESTE PUEBLO...

(Ved råbet fra dette folk...)

Grupo Tercer Cine siger om sin film:

»Denne film er en montage, den er reportage, og den er en analyse. Den er et socialt og politisk essay over Bolivias virkelighed. Den er bl. a. bygget op på grundlag af de folkelige ledere beretninger. Den er en militant film, fordi den søger at klarlægge landets ny-koloniale situation set med folkets øjne. Den er en didaktisk-politisk film, fordi den søger tilbage i Bolivias historie for at vise hvornår og hvorledes dette latin-amerikanske land blev gjort til ét af underudviklingens mørkeste områder«.

»Hovedpersonerne er folket og dets faglige og politiske avantgarder. Filmen er optaget på et tidspunkt, da de kunne håbe på virkeliggørelsen af drømmen om at gøre Bolivia socialistisk.«

Filmen blev optaget i april–august 1971. Frem til den 19. august var general Juan José Torres landets præsident. Han gik ind for moderate reformer og tillod de stærke, socialistiske fagforeninger og venstrefløjen i det hele taget at organisere sig frit for første gang i over ti år. Den 19.–21. august fandt der et blodigt højrekup sted, som bragte oberst Hugo Banzer Suárez*) til magten og satte en effektiv stopper for venstrefløjens fremmarch.

Filmen skildrer og analyserer udviklingen af det bolivianske samfund og de sociale og politiske modsætninger i det frem til og med kupet i 1971. Det sker efter følgende disposition:

*) På spansk placeres faderens efternavn først og moderens sidst i modsætning til bl. a. dansk (når vi medtager moderens efternavn). Det er faderens efternavn, man går efter.

- 1) Dannelsen af den med den internationale storkapital allierede herskende klasse (familierne Patiño, Hochschild og Aramayo)
- 2) Chaco-krigen, 1932–35
- 3) Dannelsen af en national bevidsthed
- 4) En arbejdsdag i en minearbejders liv
- 5) En arbejdsdag i en bondes liv
- 6) Den mislykkede revolution i 1952
- 7) General Barrientos' magtovertagelse (november 1964)
- 8) Udtalelser af lederen af Den Nationale Befrielseshær, Osvaldo »Chato« Peredo, om hvilken rolle Che Guevaras guerilla spillede (1967)
- 9) Beretning om den fejlslagne guerilla ved Teoponte, ved »Chato« Peredo (1970)
- 10) Erklæring fra Mauricio Lefevre, præst fra Tredie Verden bevægelsen, dræbt i La Paz under kuppet i 1971
- 11) General Ovandos magtovertagelse (september 1969)
- 12) General Juan José Torres' magtovertagelse (oktober 1970)
- 13) Udtalelser af Osvaldo Peredo, Juan Lechín (arbejderleder) og Simón Reyes (arbejderleder) om Torres' regering
- 14) 1. maj-demonstration i La Paz 1971, med dannelsen af en socialistisk regering som det populæreste krav
- 15) Åbning af Folkeforsamlingen, også kaldet Latinamerikas første sovjet, den 1. maj 1971
- 16) Oberst Hugo Banzers kontrarevolutionære kup (august 1971)
- 17) Afsluttende analyse af den folkelige kamps fremtid.

Produktion : Grupo Tercer Cine/Guillermo Ferrando/Argentina 1972
 Instruktion : Humberto Ríos
 Manuskript : Humberto Ríos, Hebe Serebrisky, Jorge Hönig
 Kamera : Mario Diez
 Musik : Folkemusik
 Klip : Mario Diez
 Format : 16 mm/Ektachrome colour/ s/h-kopi
 Spilletid : 61 minutter

Bolivias udvikling

Bolivia er en af verdens fattigste og mest underudviklede nationer. De mest karakteristiske træk ved Bolivia er også de mest karakteristiske træk ved underudviklingen: sult, fattigdom, udbytning, udenlandsk dominans.

Ud af en samlet befolkning på 5 millioner (1971) dør hvert år 110.000 børn under fem år af under- og fejlernæring. En trediedel af den økonomisk aktive befolkning skønnes at være uden beskæftigelse. Der er over en halv million tilfælde af tuberkulose og tilsvarende af silikose. Ca. 70 pct. af befolkningen kan hverken læse eller skrive.

Disse og andre tilsvarende forhold skyldes ikke dovenskab hos befolkningen eller at de fleste bolivianere (55 pct.) er indianere. De har en historisk forklaring.

Indtil 1538 udgjorde det nuværende Bolivia en del af Inkariget, der havde sin hovedstad i Cuzco. Før inkaerne havde den bolivianske højslette været hjemsted for flere højstående kulturer og virket som et kulturelt centrum for det sydamerikanske højland.

I 1538 grundlagde de spanske erobrere den første by i Bolivia, der blev underlagt vicekongedømmet Peru. Kun syv år senere opdagedes sølvbjerget Potosí, og i løbet af få år voksede den vestlige halvkugles største by frem i over 4000 meters højde. I 1573 var Potosí indbyggertal oppe på 120.000, dvs. lige så mange som London og flere end Sevilla, Madrid, Rom og Paris. I 1650 havde byen 160.000 indbyggere og var en af verdens største og rigeste byer. I dag har Potosí 95.000 indbyggere.

Potosí historie er i mange henseender Bolivias. Den er samtidig et karakteristisk eksempel på, hvorledes underudviklingen blev skabt og udviklet. Potosí eksistensgrundlag var sølvet og intet andet. Efterspørgslen efter ædle metaller i Europa var stærkt stigende ved middelalderens slutning. Den voksende handel krævede flere betalingsmidler, og omkring begyndelsen af 1500-tallet begyndte det at knibe for sølvminerne i Central-Europa og Sverige at dække behovet. Den spanske erobring og kolonisering af størstedelen af det vi i dag kender som Latinamerika (Portugal erobrede og koloniserede det nuværende Brasilien) betød en fornyet tilgang af sølv og guld, men det var først med opdagelsen af Potosí-bjerget, at store mængder af sølv for alvor begyndte at strømme til Europa via Spanien.

Mens sølvet fra Potosí – og siden fra de mexicanske miner – betød kolossale muligheder for handelsborgerskabet i Europa for at samle kapital og efterhånden iværksætte forskellige former for industri, der kunne øge den investerede kapital, forfaldt Potosí i takt med at sølvstrømmen tog af og bjerget udhuledes (i dag kan man nærmest ligne Potosí-bjerget med en hullet svejtserost, så mange minegange findes der i det).

Potosí – og dermed det daværende Bolivia – havde en økonomi, der udelukkende var baseret på eksport af sølv. Den kolossale rigdom, der strømmede til byen under sølvboom'et (ca. 1545–ca. 1700) blev brugt af over-

klassen til luksusforbrug, ikke til at iværksætte eller fremme udviklingen af andre erhverv. Da det ikke længere kunne betale sig at udvinde sølv i Potosí, forfaldt byen derfor, og med den resten af landet.

Napoleonstidens store opgør i Europa betød, at modsætningerne i de spanske kolonier mellem den lokale overklasse, som næsten ingen politiske rettigheder havde, og den spanske overklasse, der trods sin forarmelse besad næsten al politisk og kirkelig magt i kolonierne, brød ud i lys lue. De liberale tanker fra Europa parret med en altid ulmende uro blandt den indianske befolkning førte til rejsninger flere steder omkring 1810. Efter 14 års blodige kampe blev spanierne definitivt fordrevet fra det amerikanske fastland. I Bolivia gjorde indianske bønder og folk fra middelklassen oprør mod kolonistyrer i 1809. Det blev slået ned med hård hånd. I 1825 erklærede Bolivia for en republik, opkaldt efter Sydamerikas store befrielseshelt, *Simón Bolívar*.

Trods de indianske bønders oprør var det imidlertid ikke dem, men den lokale overklasse, der fik magten – og det bolivianske samfunds struktur og funktion ændredes ikke det mindste.

Bolivia var ved uafhængigheden næsten dobbelt så stort som i dag. Det var imidlertid en økonomisk og politisk svag og splittet nation, som nabolandene Brasilien, Peru, Chile, Argentina og Paraguay efterhånden – dvs. frem til 1935 – kunne fratage større og mindre landområder.

I modsætning til de fleste andre latinamerikanske lande var der ingen udenlandsk indflydelse af betydning. I slutningen af det 19. århundrede begyndte man imidlertid at kunne finde anvendelse for tin, bl. a. til fremstilling af konserverdåser. Tre familier, *Patiño*, *Hochschild* og *Aramayo*, fik snart kontrol med størstedelen af tinudvindingen og i tilknytning til udenlandske (engelske og amerikanske) interesser også med handelen og raffineringen af tinnet. Den lille, eksklusive, mægtige og stærkt privilegerede overklasse, der kom til at omfatte tinbaronerne og de allerstørste godsejere, fik snart øgenavnet *La Rosca* (»kringlen«, »kransen«). Den blev mellemledet mellem de udbyttede indianske og blandede minearbejdere og bønder på den ene side og den internationale højfinans på den anden.

Chaco-krigen

Det moderne Bolivias historie er i høj grad en følge af *Chaco-krigen* med Paraguay, som brød ud i 1932.

»Bolivia var skueplads for en kamp mellem to mægtige, der beskyttede deres olieinteresser: *John Rockefellers Standard Oil*, nordamerikansk, og *Royal Dutch Shell*, britisk-hollandsk (. . .) *Standard Oil* tvang Bolivia til at indlede en krig under påskud af at forsvare nationale interesser (den umiddelbare anledning var en grænsestrid), men landet i virkeligheden forsva-

rede selskabets interesser. Hvis Bolivia vandt krigen, ville *Standard Oil* være den egentlige vinder, og hvis det tabte, ville taberne være bolivianerne«*)

Fredsforhandlingerne mellem de to lande efter krigsafslutningen i 1935 blev ført af amerikaneren *Spruille Braden* og den argentinske udenrigsminister *Carlos Saavedra Lamas*, der søgte at fremme de engelske olieinteresser. Det fik han Nobels Fredspris for nogle år senere. Fredsforhandlingerne fik til resultat, at Chaco-området blev delt lige over mellem de to lande, hvorved *Shell* blev unddraget de største oliekoncessioner, mens *Standard Oil* blev forvist fra Bolivia. Som en slags historiens ironi blev den paraguayanske regering i 1944 tvunget til at give et datterselskab af *Standard Oil* koncession på olieeftersøgning i den paraguayanske Chaco. Efter flere års eftersøgninger og borer blev besluttet selskabet at standse arbejdet og fyldte borehullerne op med cement. Ingen ved i dag, hvor meget olie der i virkeligheden er i området. Men man ved, at 80.000 bolivianere (hovedsagelig højlandsindianere) og 50.000 paraguayanere blev dræbt i krigen.

En national bevidstheds fødsel

Nederlaget i Chaco-krigen medførte et opgør med det hidtidige system. »I 1936 besluttede en gruppe yngre officerer at gribe hårdt ind mod de udenlandske monopoler. *David Toro* angreb *Standard Oil*«. Selskabets ejendom blev nationaliseret kort efter at *Toro* havde taget magten ved et kup. Både kuppet og nationaliseringen var populære hos store dele af befolkningen, først og fremmest byernes middelklasse og dele af arbejderklassen. Imidlertid pressede såvel arbejderne som store dele af bondebefolkningen – ikke mindst gennem de hjemsendte soldater – på for at få gennemført sociale reformer.

Blandt den ny militærregerings ledere var der bred enighed om nødvendigheden af at gennemføre en række sociale og økonomiske reformer, men ikke om hvordan. Da *David Toro* ikke var i stand til at gennemføre en reformpolitik, der tilgodeså de forskellige gruppers krav, og da det heller ikke lykkedes for ham at dæmpe inflationen, tog den politiske uro atter til i 1937. Det var især hæren under oberst *Germán Busch*, der vendte sig fra *Toro*, mens venstrefløjen og fagbevægelsen stadig støttede ham.

I juli 1937 afsatte *Busch Toro* ved et kup. Det viste sig snart, at han var indstillet på at føre en konsekvent politik, hvorefter nationale interesser først og fremmest skulle tilgodeses, og udenlandske selskaber og interesser skulle have deres aktiviteter begrænset. Chaco-krigen havde ikke mindst medført en øget mistro, bl. a. indenfor militæret, til fremmede interesser.

*) Ved citater, hvor intet andet er angivet, stammer de fra filmens dialog.

Busch lod udarbejde en ny forfatning og en ny arbejdsmarkedslovgivning baseret på den opfattelse, at staten skulle spille en dominerende rolle i det økonomiske liv. Derved kom regeringen ikke mindst i skarp modsætning til de store tinmineejere, Patiño, Hochschild og Aramayo, der tilsammen også kontrollerede store dele af verdenshandelen og raffineringen af tin. Blandt de mange dekretter Busch efterhånden udstedte, var dekret om, at de store mineselskabers samlede indtægter i udenlandsk valuta skulle overlades til staten til en af regeringen fastsat kurs. Selskaberne reagerede naturligvis skarpt, og også blandt Busch' tilhængere begyndte man at kritisere hans forholdsregler. Stærkt presset af de store selskaber og landets stærke højrefløj, og med svigtende støtte fra venstrefløjen, begik Busch selvmord i august 1939.

Det lykkedes de gamle højreledere at overtage magten efter Busch' død, og i årene 1940–43 regerede en højrekoalition under general *Enrique Peñaranda* landet. I samme periode styrkede venstrefløjen, især den nationalistiske del af den, sin position. MNR (*Movimiento Nacionalista Revolucionario* – Den Nationalistiske Revolutionære Bevægelse) blev stiftet af bl. a. senere præsident *Víctor Paz Estenssoro* i 1940. Også andre venstrepartier blev dannet i årene 1938–42, hovedsagelig af yngre middelklasseintellektuelle, der havde fået deres politiske erfaringer under og efter Chaco-krigen.

Peñaranda-regeringen førte en meget hårdhændet politik mod minearbejderne og bønderne. Disses protester og strejker blev gang på gang mødt med angreb fra politiet og militæret. Den 21. december 1942 angreb hærenheder en fredelig demonstration af strejkende minearbejdere med koner og børn ved *Catavi-minen*.

Massakren, der kostede mindst 200 mennesker livet, vakte voldsom harme overalt i landet og satte skub i oppositionen, med MNR og PIR (*Partido de Izquierda Revolucionaria* – Det Revolutionære Venstreparti, et socialistisk parti) i spidsen. Disse to partier indgik en politisk alliance med en gruppe yngre, nationalistiske officerer, der kanldte sig »*Razón de Patria*» (Fædrelandets Sag), og gennemførte et ublodigs statskup et år efter massakren.

Major *Gualberto Villarroel* blev landets nye præsident med MNR-lederen Paz Estenssoro som finansminister. Den nationalistiske politik fra Busch' tid genoptoges, men mere konsekvent. De store mineselskaber blev pålagt store skatter, inflationen blev dæmpet, og en række reformer, der skulle bedre forholdene især for arbejderne, blev vedtaget.

Fagbevægelsen voksede sig stærkere, og MNR – der egentlig var et middelklasseparti – udnyttede sin deltagelse i regeringen til at få indflydelse blandt arbejderne, først og fremmest minearbejderne. Disse fik på MNRs initiativ dannet deres første forbund i 1944, FSTMB (*Federación Sindical de Trabajadores Mineros Bolivianos* – Bolivianske Minearbejderes Fagforbund). Forbundet udviklede sig hurtigt til at blive en af de mest indflydelsesrige organisationer i landet under ledelse af *Juan Lechín*.

Ligeledes søgte regeringen forsigtigt at pille ved godsejernes privilegier. De indianske bønder blev ofte af regeringen og MNR opfordret til at organisere sig, og i regeringsdekreter bestemtes, at de gammeldags, nærmest feudale arbejdsforhold skulle bringes til ophør. Man søgte dog ikke på nogen måde at lægge op til endsige gennemføre en landbrugsreform.

I 1945–46 voksede oppositionen fra såvel højre som venstre mod Villarroel. Han blev bl. a. beskyldt for nazist, hvilket havde sin baggrund i, at han – ligesom de fleste yngre bolivianske officerer – i trediverne var blevet trænet og uddannet af tyske instruktører og rådgivere, og i, at han i vid udstrækning vendte sig mod amerikanske og britiske interesser i Bolivia. I midten af 1946 fandt der voldsomme demonstrationer sted mod regeringen. En ophidset folkemasse trængte ind i præsidentpaladset, *Palacio Quemado*, kastede Villarroel ud af et vindue og hængte ham i en lygtepæl på pladsen. I dag er lygtepælen gjort til et nationalt monument.

Revolutionen

Efter Villarroels fald tog højrefløjen atter magten, og mange af den nationalistiske regerings dekretter blev annulleret. De følgende år blev især præget af en kraftig undertrykkelse af venstreoppositionen, først og fremmest MNR, der konspirerede kraftigt mod regeringen.

I 1951 blev der afholdt valg. MNR fik 54.049 stemmer, hvilket svarede til 53 pct. af de afgivne stemmer (kun folk, der var over 21, havde en vis indkomst og kunne læse og skrive spansk, havde stemmeret). Partiet vandt valget, fordi det havde gjort et intenst arbejde blandt befolkningen siden Villarroels fald, fordi store dele af middelklassen så det som det eneste reelle alternativ til den siddende regering, MNR og dets kandidat, *Víctor Paz Estenssoro*s program var på flere punkter radikalt. Således indeholdt nationalisering af de store tinminer, gennemførelse af en landbrugsreform og indførelse af almindelig stemmeret.

Overklassen søgte imidlertid at hindre Paz Estenssoro's tiltrædelse som præsident. Det lykkedes at få Kongressen til at erklære valget for ugyldigt, hvorefter militæret overtog regeringen og indførte belejringsstilstand. Det lykkedes dog ikke at dæmpe den politiske og sociale uro, der snarere tog til, ikke mindst efter at USA fik fremtvunget en sænkning af prisen på tin, hvilket medførte betydelige økonomiske vanskeligheder for Bolivia.

Efter længere tids forberedelser og uro brød et oprør ud i hovedstaden La Paz om morgenen den 9. april 1952. Tre dage senere havde MNR-kampgrupper støttet af minearbejdere og bønder sejret, og Paz Estenssoro kunne vende hjem i triumf og blive indsat i præsidentembedet. En ny tid skulle begynde med gennemførelsen af MNRs program.

»Men hvad blev denne proces' skæbne? De oprindelige følelser var ikke

tilstrækkelige til at forvandle processen til en virkelig revolution. Det skyldes især, at MNR ikke kunne overvinde sin finansielle afhængighed af USA. Hæren – der blev slået af folket i 1952 – genorganiseres af regeringen og Pentagon. Det er nødvendigt med en stærk hær for at stoppe folket. Arbejdernes milit (dannet efter oprøret i 1952, J. L.) mister med sine forældede geværer fra Chaco-krigen terræn overfor hærens moderne våben og udstyr.»

MNR havde været i stand til at mobilisere arbejderne og bønderne og delvis til at organisere dem, men partiets borgerlig-nationalistiske ideologi begrænsede dets muligheder for at handle konsekvent, da mulighederne var til stede. Man tøvede med at træde den herskende klasse alt for nær på alle områder, selv om man med nationaliseringen af de store tinminer delvis brød borgerskabets magt. Den lovede landbrugsreform blev således ikke iværksat før i august 1953, efter at bønderne i Cochabamba-dalen selv var begyndt at besætte godser og smide godsejerne ud. Gennemførelsen af landbrugsreformen foregik da heller ikke særlig radikalt. Den bestod først og fremmest i en omfattende udstykning af godser, og fik til resultat, at selv om de store godser i det store og hele forsvandt, blev bøndernes tilværelse ikke synderligt forbedret.

Militæret tager atter magten

Kraftige prisfald på tin på »verdens«markedet bidrog til at vanskeliggøre livet for MNR-regeringen, der snart så sig nødsaget til at tage imod lånetilbud fra USA. Den amerikanske regering var efterhånden gennem lånene i stand til at dæmpe revolutionen ned.

De manglende forbedringer for den jævne befolkning skabte påny utilfredshed, og nye venstrepartier blev dannet i løbet af halvtredserne. Den voksende uro og regeringens faldende popularitet fik det genorganiserede militær til atter at gribe magten og sende Paz Estenssoro i eksil i 1964. Den nye præsident hed *René Barrientos Ortuño*, general i flyvevåbnet. Han blev støttet af hærchefen, general *Alfredo Ovando*.

»René Barrientos bliver på sin side en trofast repræsentant for USAs politik. Med ham ved magten går folkets kamp ind i en af sine vanskeligste perioder. Lønningerne i minerne reduceres, fagforeningernes aktive medlemmer forfølges, og blodet flyder i minerne. Folkets modstand opbygges i minernes mørke, på universiteterne og i fagforeningerne. På dette tidspunkt dukker et nyt element op i Bolivia. *Ernesto Che Guevaras* guerillaer«.

I filmen udtaler den nuværende leder af ELN (*Ejército de Liberación Nacional* – Den Nationale Befrielseshær) – den guerillabevægelse Che Guevara grundlagde og ledede – *Osvaldo »Chato« Peredo*, bl. a.: »Che besluttede af føre kampen fra bjergene ved Nancahuazú. Han så netop nødvendigheden af at handle i et næsten glemt eller i det mindste tilbage-

stående område. Guerillakæmperne blev overrasket af hæren, mens de var på det forberedende stadium. Under sådanne betingelser må man slå igen, når man bliver angrebet, og som du ved, tage initiativet i de militære aktioner. Men han gik ikke i aktion i det område, hvor han blev opdaget. Og så var det han blev afskåret fysisk, men ikke politisk. Minearbejderne erklærede offentligt deres ubegrænsede og ubetingede støtte til guerillaen, og enedes om at de ville give deres dagløn for den 24. juni til at støtte guerillaen. En følge heraf var massakren Skt. Hans aften, hvor omkring 200 minearbejdere, kvinder og børn mistede livet«.

Che Guevara søgte at komme frem til det område, man havde fastlagt forud skulle være det egentlige operationsområde for guerillaen. Grupperne mistede imidlertid kontakten med hinanden og blev nedkæmpet af specialstyrker uddannet og trænet af nordamerikanske eksperter. Den 7. oktober blev Che Guevara såret og taget til fange. Dagen efter blev han skudt.

Guerillaen havde betydet en trussel mod Barrientos' styre, der foruden en restriktiv og repressiv politik også førte en særdeles venlig politik overfor udenlandske selskaber. Che Guevaras død fjernede imidlertid ikke truslen. Guerillaen havde vist, at styret var sårbart. I løbet af 1968 voksede modstanden mod regimet, ikke blot fra det revolutionære venstre, men også fra mere moderate kredse.

I april 1969 blev Barrientos dræbt ved en mystisk ulykke, da hans helikopter fløj ind i en højspændingsmast. Efter nogle måneders civilt styre under Barrientos' vicepræsident, med tiltagende social og politisk uro, tog hærchefen, general *Alfredo Ovando Candia*, magten ved et kup i september. Stik modsat alle forventninger fortsatte han ikke Barrientos' linie, men slog i stedet ind på en nationalistisk kurs ved kort tid efter at nationalisere *Gulf Oil Companys* ejendom – bl. a. et raffinaderi. Desuden indførte hans regering, der snart kom til at omfatte moderat venstreorienterede, et statsligt monopol på al handel med mineraler, ligesom alle restriktioner på faglig og politisk aktivitet blev ophævet og militæret fjernet fra minerne, der havde været militært besat siden 1966.

Ovandos nationalistiske kurs var imidlertid ikke konsekvent. Den var nærmest et forsøg på at dæmpe den voksende uro fra venstre. Da presset fra bl. a. USA og den bolivianske overklasse voksede for at hindre hans regering i at nationalisere flere virksomheder, lod Ovando sig presse, bl. a. til at anerkende at Gulf Oil skulle have en erstatning på 78,6 mill. dollars. Liberaliseringen under Ovando betød imidlertid, at både fagbevægelsen og venstrefløjens organisationer fik muligheder for at genopbygge deres organisationsapparater. Med en voksende tilslutning i befolkningen udgjorde de på den anden side en betydelig magtfaktor, som Ovando ikke helt kunne tillade sig at overse. Resultatet blev, at han svingede til højre og venstre i et forsøg på at skabe »national enhed« mellem uforligelige grupper og klasser, som efterhånden mistede tilliden til ham. I midten af 1970 var Ovando nærmest forladt af både højre og venstre. ELN (Che Guevaras bevægelse)

søgte i maj at starte en guerillafront i *Teoponte* nord for La Paz. Selv om den medvirkede til at svække Ovandos position, lykkedes det at nedkæmpe den med specialtropper, og bl. a. sangeren Benjo Cruz, der høres flere gange i filmen, blev dræbt i kamp.

Vil en revolution alligevel lykkes?

I en usikker og svag position, kun støttet af en del af hæren, var Ovando nærmest en fare for borgerskabets og de udenlandske selskabers interesser. Den 4. oktober søgte en gruppe højreorienterede officerer under ledelse af hærchefen, general *Rogelio Miranda*, at afsætte Ovando. Det lykkedes efter to dage, men kun for at give plads for et modkup fra militære enheder, der var imod Mirandas kup. De blev ledet af tidligere hærchef *Juan José Torres* (som højrefløjen havde tvunget Ovando til at afskedige tidligere på året), og støttet af studenterne, fagforeningerne og dele af de organiserede bønder.

I maj 1971 gav tre af venstrefløjens ledere en karakteristik af Torres' regering:

Juan Lechín (minearbejderleder): »Den er en demokratisk regering gennem de garantier og friheder, den giver. Den begyndte med at sætte Debray fri*). Sendte fangerne fra Teoponte-guerillaen i eksil i stedet for at holde dem i fængsel. Gav friheder i landdistrikterne, hvor dele af bondebefolkningen var begyndt at genorganisere sig. Et af de første resultater heraf var bøndernes opsigelse af den pagt, der var indgået mellem bønder og militæret under Barrientos«.

Simón Reyes (minearbejderleder): »Sandheden er, at tiden er gunstig for arbejderne, de har arbejdet for det, de har kæmpet for det, de har frembragt det«.

Oswaldo »Chato« Peredo (leder af ELN): »Når man skal vælge, er det mellem revolution og kontrarevolution, og så kan man vel sige, at general Torres indtager nogle revolutionære holdninger. Men det betyder ikke, at Torres vil være i stand til at føre en vigtig del af hæren i retning af revolutionen«.

*) Fransk forfatter og filosof, som blev taget til fange i 1967, da han var på vej bort fra Che Guevaras guerilla, som han havde fulgt i nogen tid. Efter en utrolig skueproces ved en militærdomstol i den lille sydbolivianske olieby Camiri blev han i november 1967 idømt 30 års fængsel. Han har bl. a. skrevet »Revolution i revolutionen?«, et teoretisk-polemisk værk om guerillataktik og -strategi i Latinamerika, og »Samtaler med Allende«.

Og en leder af den forholdsvis nye *Uafhængige Bondeføderation*: »Når Torres' regering har taget de afgørende skridt til at opfylde arbejdernes krav og i endnu højere grad de revolutionære bønders krav, og når han har indtaget en anti-imperialistisk, anti-fascistisk position, så vil vi give ham vores støtte, vores støtte til disse positioner. Men hvis general Torres begynder at ændre retning og begynder at undertrykke arbejdere, som de andre regeringer har gjort, ja, så vil der ikke være andet alternativ end at kæmpe mod hans regering«.

Ved sin indsættelse som præsident den 7. oktober 1970 erklærede Torres i en tale til en tusindtallig menneskeskare foran præsidentpaladset, at »soldaterne, bønderne, arbejderne og studenterne er de fire søjler min regering skal hvile på«. I hans regering kom der imidlertid ikke til at indgå repræsentanter for nogen af de tre sidste grupper.

Til gengæld var den styrkede arbejderklasse og dele af venstrefløjen i stand til, bl. a. gennem nogle af regeringens moderat venstreorienterede ministre, at presse en række reformer igennem. Minearbejdernes lønninger (der af Barrientos var blevet sænket med 40 pct.) blev sat op, og den store amerikanskejede zinkmine *Matilde* blev nationaliseret. Senere blev landets to største sukkerselskaber overtaget af staten, og efter en særdeles intens kampagne blev nordamerikanske militærrådgivere og fredskorpsfolk udvist i april-maj 1971. Især udvisningen af de fredskorpsfrivillige blev betragtet som en stor sejr for venstrefløjen, idet de var stærkt forhadte hos dele af den indianske befolkning, bl. a. på grund af deres tvangssteriliseringer af indianske kvinder (jvf. et af temaerne i filmen »Kondorens blod«). Politiske fanger, bl. a. Régis Debray, blev frigivet. Et økonomisk og teknisk samarbejde med de socialistiske lande blev indledt for at sikre en udnyttelse på bolivianske hænder af de enorme naturgas-, olie- og jernforekomster i landets sydlige og østlige del.

Venstrefløjen ville dog ikke lade sig nøje hermed. Den ønskede indførelse af et klart socialistisk styre. For at fremme dette oprettede de fleste venstrepartier, fagbevægelsen og de uafhængige bondeforbund den 1. maj 1971 en Folkeforsamling (*Asamblea Popular*), der skulle udgøre kimen til et socialistisk statsapparat – hvorfor den af flere i begejstring blev kaldt »Latinamerikas første sovjet«.

Folkeforsamlingen, af hvis 221 medlemmer 60 pct. var arbejdere, krævede arbejderkontrol med de statsejede miner, nationalisering af udenlandske selskaber og øjeblikkelig genoptagelse af forbindelserne med Cuba – allesammen krav, der blev fremsat ultimativt. Selv om oprettelsen af Folkeforsamlingen betød en styrkelse af venstrefløjen, var dens krav udtryk for en større styrke end venstrefløjen reelt besad. Den splittelse mellem marxistiske partier og bevægelser, man kender andre steder, fandtes også i Bolivia, og gjorde en socialistisk magtovertagelse vanskelig eller umulig. I virkeligheden var det arbejderne, især minearbejderne der pressede venstrepartierne til handling og ikke omvendt.

Et folk uden våben ...

»Den bolivianske hær har altid gennem sin tradition og kasteånd udgjort den mest reaktionære del af det bolivianske folk, den som *undertrykkere* sørgeligt kendte del« (Chato Peredo i filmen).

Venstrefløjens offensiv og fremmarch – hvor splittet og delvis uorganiseret den end var – vakte bekymring i store dele af militæret, og i USA, Brasilien og andre steder, hvor man ejede interesser i Bolivia. Hvis venstrefløjens også overtog regeringen i Bolivia, ville situationen begynde at tegne sig alvorligt for de udenlandske interesser og de siddende regimer i de fleste latinamerikanske lande. I forvejen var der Salvador Allendes Folkeenhedsregering i nabolandet Chile.

Allerede i januar 1971 søgte en gruppe højreorienterede officerer at styrte Torres. Da kuppet mislykkedes, flygtede lederne i eksil til Brasilien og Paraguay, hvor de fik støtte til at forberede et nyt kup.

Den 19. august startede de et oprør i den store sydøstlige provins *Santa Cruz* og fik hurtigt kontrol over provinshovedstaden af samme navn. Oprøret bredte sig hurtigt til de vigtige byer *Cochabamba* og *Oruro*, hvorfra hovedstaden *La Paz* kunne trues. I regeringen var alt vild forvirring. Torres, indenrigsminister, *Jorge Gallardo Lozada*, beretter, at ministrene var indbyrdes uenige, og at Torres selv tøvede længe med at »træffe den beslutning, der måtte træffes: at bevæbne arbejderne og bønderne« (*De Torres a Banzer: Diez meses de emergencia en Bolivia*. Buenos Aires, 1972). Den 20. august om eftermiddagen kaldte fagforeningerne og venstrepartierne sammen til et massemøde foran præsidentpaladset. Det blev én af de største demonstrationer i landets historie, med over 50.000 deltagere, der ligesom ved 1. maj-demonstrationen samme år (som Torres deltog i) råbte: »Obreros al poder! Militares al cuartel!« (Arbejderne til magten! Militæret til kaserne!), og krævede udlevering af våben for at bekæmpe de fremtrængende kupstyrker.

De forskellige talere fra demonstrationen, deriblandt *Juan Lechín*, understregede nødvendigheden af at udlevere våben og ammunition inden det var for sent. Torres svarede henholdende fra præsidentpaladsets balkon og lovede intet.

Samme aften fandt en heftig diskussion sted i regeringen, mens kupstyrkerne nærmede sig *La Paz* og enheder i hovedstaden gik over til kupmagerne. Udfaldet af diskussionen blev, at Torres langt om længe gav efter for presset og gik med til at udlevere en del lette våben og ammunition til dem.

Det var for sent. En del af våbnene var faldet i oprørernes hænder. Alligevel udkæmpedes der næste dag et voldsomt og blodigt slag i dele af *La Paz* mellem dårligt bevæbnede arbejdere og studenter og den sidste rest af loyale enheder på den ene side og velbevæbnede og veludstyrede tropper med flyverstøtte på den anden side.



Det gik Torres' nationalistiske regering som det to år senere gik Allendes Folkeenhedsregering – den blev styrtet ved et blodigt kup og erstattet af et stærkt højreorienteret regime, der har undertrykt enhver modstand og opposition med vold.

General *Remberto Iriarte*, chef for hæren, udtalte et par dage efter kuppet til filmens instruktør, *Humberto Ríos*, om kuppets baggrund: »Alt dette er sket, simpelthen fordi vi så vort land synke ned i kommunisme. Og da vort folk traditionelt ikke er kommunistisk, men kristent og elsker sine traditioner, kunne det ikke acceptere den udskiftning, der fandt sted af det rød-gul-grønne bolivianske flag med det røde flag, der blev påtvunget os. Det er derfor de væbnede styrker og folket har rejst sig mod denne proces.«

Bag kuppet stod det bolivianske borgerskab i samarbejde med nordamerikanske, vesttyske og brasilianske interesser, hvilket bl. a. kom til udtryk i den støtte det brasilianske luftvåben og amerikanske militærrådgivere ydede kupmagerne. Kuppet blev organiseret af højreorienterede officerer under ledelse af oberst *Hugo Banzer Suárez*, i samarbejde med ledelsen af MNR og FSB (*Falange Socialista Boliviana* – Den Socialistiske Bolivianske Falanks, et fascistisk parti grundlagt i 1937).

Hvem er Bolivias magthavere?

Bolivia har – som resten af Latinamerika – siden den europæiske erobring og kolonisering været behersket af en ganske lille gruppe, en overklasse, som på intet tidspunkt har været fuldstændig uafhængig eller suveræn. Den har til forskellige tider været knyttet til forskellige udenlandske grupper og interesser. I kolonitiden var den lokale overklasse således knyttet til og behersket af den spanske krone og den spanske overklasse. Løsrivelsen var i nogen grad et resultat af den lokale overklasses forsøg på at frigøre sig fra den spanske dominans. Efter løsrivelsen kunne den lokale overklasse, som først og fremmest udgjordes af godsejere og i mindre omfang af mineejere, stort set handle uafhængigt, idet landet var for fattigt og i den grad uden rigdomme af interesse, at de europæiske grupper (først og fremmest det engelske borgerskab, der var gået sejrrikt ud af Napoleonskrigene) ikke skænkede landet synderlig opmærksomhed.

Den lokale overklasse var imidlertid ikke nogen ensartet eller fast sammentømret klasse. Ligesom i de fleste andre latinamerikanske lande medførte lokale og regionale interesser indenfor overklassen en konstant kamp om magten. Landet svækkedes gennem utallige borgerkrige og kup (siden 1825, dvs. i løbet af knap 150 år, er der gennemført 188 kup). Gennem hele 1800-tallet havde ingen regering fuld kontrol over landet, hvilket nabolandene efterhånden benyttede sig af til at tage større og mindre bidder af grænseområderne. Frem til Chaco-krigens afslutning mistede Bolivia næsten halvdelen af sit oprindelige område.

Det største tab skete ved *Stillehavs-* eller *Salpeterkrigen* med Chile, 1879–83, hvor Chile erobrede de øde, salpeterrige ørkenområder, som var Bolivias eneste adgang til havet. Baggrunden for krigen var det engelske og chilenske borgerskabs ønske om frit at kunne udnytte de rige salpeterforekomster i ørkenen for at kunne forsyne det europæiske og nordamerikanske marked med den eftertragtede gødning. Bolivianerne har aldrig helt accepteret tabet. Oberst Banzers højreorienterede styre har siden kuppet i 1971 søgt at vinde popularitet ved at »stå fast« overfor Chile i spørgsmålet om, at landet skal have sin adgang til havet tilbage. Det har dog ikke øget styrets popularitet.

I slutningen af århundredet blev det hidtil så foragtede tin mere og mere eftertragtet, efterhånden som industrien i USA og Vesteuropa voksede og fik brug for råvarer. En ny mineindustri begyndte at vokse frem. Den kom i vid udstrækning på udenlandske hænder, fordi den lokale overklasse ikke var i stand til at forestå og udvikle en nationalt ejet mineindustri. De udenlandske interesser allierede sig med dele af den bolivianske overklasse, der var eller blev knyttet til tinminerne, og efterhånden koncentreredes den økonomiske og politiske magt på ganske få hænder, hos den såkaldte »rosca« (den øverste krans eller kringel, boliviansk slang for den snævre del af overklassen, der koncentrerede så at sige al magt på sine hænder). De tre dominerende familier blev Patiño, Hochschild og Aramayo, hvis

magt ikke begrænsede sig til tinminerne i Bolivia, men efterhånden – sammen med især engelske interesser – strakte sig til tinminer i Malaya og andre steder og til de store tinsmelterier i bl. a. Liverpool i England.

I løbet af ganske få år blev Bolivia næsten fuldstændig afhængigt af produktionen og eksporten af tin, mens andre erhvervsgrene mere eller mindre stagnerede. Den store krise, som ramte Bolivia hårdt, berørte dog ikke tinbaronernes magt, der forblev næsten uantastet frem til 1952-revolutionen.

Med 1952-revolutionen træder to nye klasser afgørende ind på arenaen: middelklassen og et ganske lille industriborgerskab, begge interesseret i en uafhængig og national udvikling. MNR var i vid udstrækning disse klassers parti, men det var ikke i stand til at lede eller gennemføre en selvstændig økonomisk udvikling, dels på grund af disse klassers beskedne omfang og ringe økonomiske indflydelse, dels på grund af landets næsten totale afhængighed af tineksperten – hvis værdi var faldende på grund af faldende priser – og endelig på grund af udenlandske, hovedsagelig nordamerikanske, interessers ønske om at bevare en vis kontrol med landets enorme mineralrigdomme.

Modsætningerne mellem på den ene side middelklassen og det »nationale« borgerskab og på den anden side de udenlandske interesser eksisterer stadig, men interessefællesskabet er blevet det dominerende. Udenlandske virksomheder har knyttet det lokale industri- og handelsborgerskab og middelklassen til sig og gjort dem afhængige af en fortsat tilførsel af kapital udefra, hvilket kan forklare såvel den nationalistiske præsident, general Juan José Torres' og den stærkt højreorienterede koalitionsregering under oberst Banzer har haft støtte fra såvel middelklassen som det lokale borgerskab.

De væbnede styrker har altid været en vigtig magtfaktor i Bolivia. De mange statskup i landets historie er blevet gennemført ved hjælp af hæren eller vigtige dele af den, og i alle vigtige omvæltninger har de væbnede styrker været impliceret, som oftest som initiativtagere (kuppene og reformerne efter Chaco-krigen, Ovandos og Torres' kup er vel de bedste eksempler). Som institution har de væbnede styrker aldrig været revolutionære og kan ifølge deres natur ikke være det. Det erkendte bl. a. lederne af 1952-revolutionen, da de opløste den gamle hær og erstattede den med en arbejder- og bondemilits, som i midten af halvtredserne beregnedes at have omfattet mellem 50–70.000 mand. Som en del af det borgerlige statsapparat betød hæren en potentiel trussel mod de muligheder for en samfundsomvæltning, som 1952-revolutionen betød for arbejderne og bønderne. Trods mere eller mindre fremskridtsvenlige episoder i hærens historie havde dens rolle hidtil først og fremmest været undertrykkelse af strejkende arbejdere og af bønder, der havde besat godser o. l.

Modsætninger indenfor MNR efter 1952 og den stadige svækkelse af den mere revolutionære linie betød, at MNR-regeringen – bl. a. for at kunne modtage de lån og kreditter fra USA, den havde brug for – måtte give efter

for amerikansk pres og genstrukturere hæren under amerikansk rådgivning og med amerikansk teknik og finansiel bistand. Efter at militærudgifternes andel af statsbudgettet var faldet fra 23 pct. i 1952 til 6,7 pct. i 1957, begyndte den atter at stige i 1958 (8,6 pct.) til 12 pct. i 1964. Efter Barrientos' kup i 1964 fik militærudgifterne nok en tak opad (18 pct.). Den nord-amerikanske militærbistand til Bolivia har haft stor betydning for såvel de væbnede styrkers træning og udstyr som for deres officerers holdning. Et stadig større antal bolivianske officerer er i lighed med flere tusind latin-amerikanske kolleger siden 1950 blevet trænet på specielle skoler i USA og i Panamá-Kanal Zonen. Når man alligevel finder mere eller mindre fremskridtsvenlige tendenser indenfor de væbnede styrker, hænger det dels sammen med en nationalistisk tradition tilbage fra trediverne, dels med at klasse modsætningerne i det bolivianske samfund nødvendigvis også afspejler sig i de væbnede styrker.

De tre værn (ja, indlandsstaten Bolivia har også en flåde, der opererer på enkelte floder og på Titicaca-søen) omfatter i alt ca. 20.000 mand, hvortil kommer ca. 5.000 mand politi: En del af styrkerne er specielt trænet i anti-guerillaaktioner. Det er bl. a. de såkaldte rangers, der blev sat ind mod Che Guevaras guerilla i 1967.

De væbnede styrker er altså afgørende knyttet sammen med borgerskabet og de udenlandske interesser, selv om man har værnepligt, og størstedelen af soldaterne er bønder og arbejdere mellem 19 og 49 år. Den strenge disciplin, forlægningen til andre områder og den manglende enhed hos arbejdere og bønder bevirker, at dette forhold ikke har større betydning.

Bønderne udgør langt den største del af befolkningen. Ca. 55 pct. af den erhvervsaktive befolkning arbejder indenfor landbruget. Deres tilværelse er – trods 1953-landbrugsreformen – langt fra let. I en samtale med bonden Clemente Condori fortæller denne, at landbrugsreformen var god for dem, »men som jeg sagde før, ville det have været bedre, om al jorden var blevet delt, og både den gode og den dårlige jord var blevet uddelt, og så havde vi ikke behøvet at strides indbyrdes«.

I virkeligheden er den materielle situation ikke blevet bedre for bønderne, selv om storgodsejerne er forsvundet. De mindre jordbrugere udnytter ofte landarbejderne lige så hårdt, som godsejerne gjorde det.

»Er produktionen fra jorden her tilstrækkelig til blot lige at leve af, eller bliver der også noget til overs til at sælge?«

»Der er lige tilstrækkeligt for os til at spise. Der er ikke en smule mere. Men jeg ved, at tingene nu vil blive bedre med Folkeforsamlingen«.

Det blev de ikke i den omgang, men bemærkningen viser, hvad der er den mest markante forskel på før og nu for bøndernes vedkommende. Bønderne er ikke længere de underkuede, tavse og tjenstvillige mennesker, godsejersystemet havde gjort dem til. Efter 1952 er de blevet selvbevidste og værdige, hvilket også kommer til udtryk i de mange kampe, de har ført

for deres ret siden da, senest ved bondestrejkerne og vejblokaderne ved Cochabamba øst for La Paz i januar 1974.

Arbejderklassen er ikke stor i Bolivia – 15 pct. af den erhvervsaktive befolkning arbejder i industrien og minedriften – men dens økonomiske betydning er afgørende for landet. Det er først og fremmest minearbejderne, der er vigtige, idet de frembringer ca. 80 pct. af landets eksport, først og fremmest tin. Minearbejderne er sig også deres betydning og rolle bevidst. I årtier har de kæmpet, ikke blot for bedre forhold, men for en ændring af samfundet for derigennem at få bedre forhold. At det ikke er »ekstremistisk propaganda«, som det nuværende styre plejer at kalde arbejdernes krav, fremgår bl. a. af filmen, hvor minearbejderen Emilio fra Siglo XX minen bliver spurgt, hvor mange år en minearbejder kan arbejde i minen.

»Ja, jeg ved ikke, hvordan det beregnes nøjagtigt. Måske fem år, måske en uge. Fordi for os er minen en ulykke. Vi ved ikke, om vi kommer ud levende eller døde. Fordi når man mindst venter det, kan der ske en ulykke. Så bliver ejendelene bragt til offerets hus, og hans kone kan modtage hans overall eller hans arbejdstaske, intet andet. Arbejderen befinder sig på hospitalet, halvdød, eller måske død. Der er gange, hvor man for eksempel anbringer tyve dynamitstænger, og kun seksten eksploderer. Så har, som vi siger, »djævelen snydt os«, og somme tider er to stænger gået af samtidig. Så den næste dag, når vi går ind, skal man være forsigtig, for det er sådan, at ulykkerne somme tider sker, og gør én blind, man mister arme eller ben, eller alt. Vi har frokostpause mellem 11 og 11.30. Vi tygger coca, det hjælper os til at holde os i gang. Vi bliver fordummet af det, den bedøver os, den hjælper os til at glemme sult og tørst, alt, og bagefter arbejder vi uafbrudt i otte timer, indtil vi slutter og tager hjem, hvor vi kan hvile os.«

»Der er venner, der tager bort, der rejser væk, men i vort land er der så lidt arbejde, at de næsten altid kommer tilbage. De går rundt og siger, at de aldrig vil tilbage til minen, men de bliver aldrig væk ret længe. De kommer altid tilbage for at ødelægge deres lunger, indtil de dør i minen«.

Udnyttelsen af minearbejderne er i det store og hele lige så hård, som da de store miner tilhørte de private selskaber. Emilios kone Cristina fortæller bl. a.: »Her eksisterer penge ikke. Mærker og rationsbøger er almindelige betalingsmidler. Vi stiller os i en lang række foran vinduet, hvor det vi ønsker den dag bliver skrevet ned, for der er særlige dage, hvor de giver os det ene eller det andet. De giver os ikke det hele samme dag. Når vi så for eksempel er kommet hjem, mangler man altid et eller andet. Ja, så sætter de tavlen op i selskabets butik, og dér kan vi så se, hvad vi har brug for, og når man lægger det sammen, viser det sig at være meget dyrt. Når jeg har penge, køber jeg ind på markedet. Når jeg ingen har, hvad kan jeg så gøre? Jeg må gå i selskabets butik, den er alt...« Selskabet er *Comibol*, det statsejede bolivianske mineselskab.

Selv om 1952-revolutionen betød det traditionelle godssystems afskaffelse, betød det ikke, at de rige blev fattigere og de fattige rigere. Ejendomskon-

centrationen siden 1952 er snarere øget end mindsket. De tidligere er i flere tilfælde blevet større eller mindre virksomhedsejere, og der er skabt et industri- og handelsborgerskab i Bolivia, som næsten ikke eksisterede tidligere. Den største koncentration findes dog på udenlandske hænder. Trods nationalisering af forskellige udenlandske virksomheder, først og fremmest inden for mine- og olie-sektoren, er den udenlandske indflydelse nu større end nogensinde. De samlede udenlandske investeringer udgjorde i 1969 162 millioner dollars og overstiger i dag de 200 millioner. Heraf er ca. 20 pct. nordamerikanske investeringer, mens resten fordeles på vesttysk, japansk, brasiliansk, engelsk, fransk, hollandsk og svensk kapital. De fleste udenlandske investeringer er foretaget i mine- og olie-sektoren samt i forarbejdningsindustrien, i reglen i tilknytning til lokal råstofudvinding og beregnet på eksport, idet det bolivianske marked er meget lille.

Den udenlandske indflydelse øges af, at udlandsgælden er stærkt stigende (i 1960 199,8 mill. dollars, i 1968 359,7 mill., og siden kuppet i 1971 kan den anslås at nærme sig de 500 mill.). Den store udlandsgæld medfører sammen med de voksende investeringer (der ikke altid foretages ved en kapitalindførsel, men blot ved at investere noget af det lokale overskud) en stigende strøm af kapital ud af landet, alene i anden halvdel af 1960-erne beløb kapitaludførslen sig til knap 70 millioner dollars.



Situationen i 1974

Det blodige kup i august 1971 blev gennemført af størstedelen af de væbnede styrker og blev politisk støttet af MNR under tidligere præsident Víctor Paz Estenssoro og af FSB (*Falanga Socialista Boliviana* – Bolivias Socialistiske Falanks, et nærmest fascistisk parti stiftet i 1938, stærkt inspireret af især den spanske fascisme) under ledelse af *Mario Gutiérrez Gutiérrez*, udenrigsminister siden kuppet. FSB, MNR og de væbnede styrker dannede en såkaldt Nationalistisk Folkefront (*Frente Popular Nacionalista*) for at »genindføre ro, orden og fremskridt«, som en MNR-funktionær udtrykte det overfor mig få dage efter kuppet.

Frontens ideologi var nærmest baseret på, at alle samfundsklasser skulle samarbejde og integreres, for »alle har i denne stund fælles interesser, nemlig at genopbygge landet ovenpå den foregående regerings anarki og kaos. Vi i MNR ønsker at skabe et socialistisk samfund, men først skal vi skabe betingelserne for at opbygge socialismen. Vi afskaffede godssystemet med revolutionen i 1952, og nu skal vi skabe et moderne kapitalistisk system, et borgerskab og en arbejderklasse for at kunne komme videre til socialismen. Derfor har vi på dette tidspunkt søgt samarbejde med andre kræfter, der på nuværende tidspunkt har samme interesser som os, for at samle heel befolkningen bag en fælles anstrengelse og indsats«. Således begrundede Paz Estenssoro overfor mig i et interview i slutningen af august 1971 sit partis deltagelse i Den Nationalistiske Folkefront.

Den enhed Frontens parter gav udtryk for var imidlertid kun overfladisk. MNR og FSB var gamle fjender, og de har siden kuppet til stadighed søgt at trænge hinanden ud. Regeringsposterne blev fordelt ligeligt mellem Frontens tre parter, men mere underordnede poster blev der et skarpt slagsmål om mellem FSB og MNR. I dagene efter kuppet kunne man opleve væbnede

medlemmer fra begge partier besætte forskellige offentlige bygninger for at sikre sig offentlige poster.

MNRs position i Fronten er efterhånden blevet svækket, først og fremmest fordi Paz Estenssoro ikke havde hele partiets støtte til at deltage i Fronten, hvilket bl. a. resulterede i, at en betydelig del af partiet godt et år efter kuppet skilte sig ud til venstre og dannede MNRI (*MNR de Izquierda* – Venstre-MNR), som er aktivt mod oberst Hugo Banzers regime.

Siden kuppet har splittelsen mellem regeringsparterne været tydeligere end enigheden. Den smule folkelig støtte kuppet kan have haft er fuldstændig forsvundet, og styret holder sig kun oppe ved hjælp af magt, en magt, der bl. a. søges konsolideret gennem en omfattende militær bistand fra USA.

Den bebudede politiske og økonomiske stabilitet er helt udeblevet. Foruden de interne stridigheder i MNR og de væbnede styrker især, og parterne imellem, er modstanden mod regimet taget alvorligt til. Det gælder ikke blot fra de politiske partiers og væbnede bevægelses side (således måtte regeringen den 14. august 1974 meddele, at ELN havde genoptaget sin guerillavirksomhed), men især fra fagbevægelsens og bondeorganisationernes side. Således tvang et strejkevarsel fra industriarbejderne og fra bank- og handelsfunktionærerne regeringen til atter at indføre belejdningstilstand den 23. november 1972. Strejken blev varslet i protest mod den kraftige stigning i leveomkostningerne, som ikke blev dækket gennem lønforhøjelser eller dyrtidstillæg, og som kort forinden var steget særlig kraftigt på grund af en devaluering på ikke mindre end 65 pct. af den bolivianske peso i forhold til dollaren. Devalueringen var udtryk for de betalingsbalancevanskeligheder og andre økonomiske vanskeligheder, Banzer-styret har haft siden kuppet, trods en kraftig kapitalindsprøjtning gennem lån og kreditter udefra.

Det hidtil alvorligste udtryk for den voksende modstand mod styret kom i januar-februar 1974, da bønderne i landets vigtigste landbrugsområde, Cochabamba-dalen, besatte vejene og krævede bedre priser for deres varer og bedre sociale forhold. Regeringens svar var det traditionelle: undertrykkelse. Ved massakrerne på de oprørske bønder i februar skønnes mindst 50–70 bønder at være blevet dræbt. Selv om oprøret blev undertrykt, betød det stigende vanskeligheder for Banzer indenfor hans egne rækker. Den 5. juni 1974 slog for tredje gang siden kuppet et kupforsøg fejl, og for at konsolidere sin vaklende stilling dannede Banzer den 8. juli en nu regering (den 5. siden kuppet) bestående udelukkende af officerer.

Den Nationalistiske Front eksisterer altså ikke mere, og Banzers styre vakler stadig mere, samtidig med at modstanden vokser. Imidlertid er der ikke tale om en samlet og koordineret modstand. Det bolivianske venstre er stadig lige splittet. Skulle Banzer falde, er det tvivlsomt, om venstrepartierne vil være i stand til at overtage magten. Det har stadig lang vej igen. Og i mellemtiden vil episoder som dem, filmen viser, gentage sig igen og igen.

Bolivia i tal

Areal: 1.098.581 km² (ved uafhængigheden i 1825 omfattede landet ca. 3 mill. km²).

Befolkning: I 1973 ansloges befolkningstallet til ca. 5,3 mill. Den gennemsnitlige befolkningstæthed var på 5 indb. pr. km². Befolkningstilvæksten er på ca. 2 pct. årligt. Den gennemsnitlige levealder er 50 år, men i minebyerne er den under 35 år.

Børnedødelighed: 140 promille (1968).

Indbyggere pr. læge: Ca. 3.700 (1963 – men tallet er stort set uændret, da antallet af læger ikke er steget synderligt).

Skolegang: Kun omkring halvdelen af alle børn og unge mellem 5 og 19 år går eller har gået i skole. Der er syv års skolepligt, men ikke engang 10 pct. af alle børn gennemfører mere end to års skolegang. Ca. 60 pct. af befolkningen over 15 år er analfabeter.

Religion: Katolicismen er statsreligion, og officielt er over 95 pct. af befolkningen katolikker.

Sprog: Spansk er landets officielle sprog. For over halvdelen af befolkningen er det imidlertid et påtvunget fremmedsprog, som kun tales nødtvunget. 34,4 pct. af befolkningen taler således *quechua* (det gamle inkariges officielle sprog), og 25,2 pct. taler *aymara* (den oprindelige befolknings sprog).

Militær: Ca. 20.000 mand under våben, heraf to batailloner (knap 1.000 mand) specialuddannet i USA og på nordamerikanske baser til anti-guerillakrigsførelse. Desuden omfatter politiet ca. 5.000 mand.

Vigtigste byer (1970): La Paz (de facto hovedstad) 679.000, Cochabamba 150.000, Santa Cruz 125.000, Oruro 120.000, Potosí 97.000, Sucre (de jure hovedstad) 85.000.

Befolkning land-by: I 1950 udgjorde bybefolkningen 26 pct. af hele befolkningen, i 1960 30 pct. og i 1970 35 pct.

Beskæftigelse: I 1970 var ca. 1,5 mill., svarende til 30 pct. af befolkningen, beskæftiget. Heraf var 67,6 pct. beskæftiget i landbruget, 10,2 pct. i byggeri og forarbejdningsindustri, 3,2 pct. ved minedrift og 20 pct. ved handel, transport, service og offentlige ydelser. Derudover var 700.000 mennesker i den erhvervsaktive alder (dvs. over 15 år) uden beskæftigelse, hvilket svarer til 47,4 pct. af den beskæftigede del af befolkningen. Hvis de arbejdsløse indregnes i den økonomisk aktive del af befolkningen, får man en arbejdsløshed på 32,1 pct.

Bruttonationalprodukt: Opgjordes i 1971 til ca. 1.400 kr. pr. indbygger. Den årlige vækst er stærkt svingende og har i de sidste 15 år ligget mellem 2 og 5 pct.

Vigtigste erhverv: Minedrift og landbrug.

Vigtigste eksportprodukter: 89,7 pct. af den samlede eksport udgøres af mineraler og mineralprodukter, hvoraf alene tin tegner sig for halvdelen (44,7 pct. af eksporten) (1970). Andre vigtige mineraler, som eksporteres, er zink, wolfram, bly, kobber, antimon, sølv og svovl, samt fra 1973 jern fra det store Mutún jernbjerg i landets sydøstlige hjørne, anset for én af verdens største jernreserver (striden mellem den bolivianske regering og private brasiliansk-amerikansk-vesttyske interesser om kontrollen over Mutún-jernet var stærkt medvirkende til at udløse kupet i 1971). Jern regnes at blive landets største eller næststørste eksportartikel i løbet af få år. Naturgas fra forekomsterne i syd er også blevet en vigtig eksportartikel.

Vigtigste handelspartnere: Brasilien, USA, England, Japan, Vesttyskland, Argentina.

Note

Bolivianske statistikker er ligesom statistikker fra de allerfleste u-lande meget unøjagtige, hvorfor de fleste tal, især vedrørende befolkningsforhold, snarere må tages som vejledende end som nøjagtige udtryk for forholdene.

Kilder:

- *Bolivia - information handbook*. London, Bolivias Ambassade, udg. (1970 el. 71). 70 s.
- John Paxton (ed.): *The Statesman's Yearbook 1973/74*. London, Macmillan, 1973. Afsnittet om Bolivia s. 770-8.
- Claudio Véliz (ed.): *Latin America and the Caribbean. A handbook*. London, Blond, 1968. 840 s.
- Sven-Erik Östling: *Bolivia - beskrivning av ett u-land*. Stockholm, Utbildningsförlaget, 1973. 117 s. ill.

Forslag til supplerende læsning

- Galeano, Eduardo: *The open veins of Latin America. Five centuries of the pillage of a continent*. New York, Monthly Review Press, 1973. 313 s.
En af de hidtil bedste og mest levende fremstillinger af Latinamerikas historiske udvikling. Baggrunden for Bolivias underudvikling behandles grundigt og i kontinental sammenhæng.
- Gonzáles, Luis J. & Gustavo A. Sánchez Salazar: *Den store rebel. Che Guevara i Bolivia*. København, Thaning & Appel, 1969. 231 s.
Veldokumenteret og detaljerig skildring af forholdene i Bolivia og begivenhederne omkring Che Guevaras guerilla.
- Guevara, Ernesto Che: *Dagbog fra Bolivia*. 3. udvidede oplag. København, Rhodos, 1968. 221 s.
Den cubansk-argentinske guerillaleders egen beretning om hans guerilla i Bolivia.
- Klein, Herbert S.: *Parties & political change in Bolivia 1880-1952*. Cambridge, Cambridge University Press, 1969. 451 s.
Hovedværket om Bolivias politiske historie. Særlig grundig og velunderbygget.
- Lohmann, Jens: *Latinamerikas byrde*. København, Mellemløkeligt Samvirke, 1975. 208 s. ill.
Nyeste og mest omfattende gennemgang af de latinamerikanske samfunds udvikling på dansk. Baggrunden for Bolivias underudvikling tages op i historisk og kontinental sammenhæng. Beregnet til undervisning i de større skoleklasser, HF, gymnasier og seminarier.
- Vásquez Díaz, Rubén: *Bolivia på Che Guevaras tid*. Stockholm, PAN/Norstedts, 1969. 194 s.
Detaljeret kronologisk fremstilling af begivenhederne i Bolivia fra juni til november 1967, da verdens opmærksomhed rettedes mod landet på grund af Che Guevaras guerilla.
- Östling, Sven-Erik: *Bolivia - beskrivning av ett u-land*. Stockholm, Utbildningsförlaget, 1973. 117 s. ill.
Meget kortfattet, overskuelig oversigt med masser af konkrete oplysninger. Egnede som introduktion, men bør ikke stå alene.

- - -

Ovenstående oversigt er langt fra fuldstændig. På de fleste større biblioteker findes der flere bøger om Bolivia, ligesom der i de fleste oversigtsværker om Latinamerika findes afsnit om landets forhold. Endelig bliver der regel-

mæssigt bragt artikler om bolivianske forhold i danske og udenlandske tidsskrifter og dagblade. I nedenstående bibliografier kan findes oplysninger om sådan supplerende litteratur.

– *Ibero-Americana*. Stockholm, Latinamerika-Instituttet.

Udkommer to gange årligt med nyt om bl. a. de vigtigste nordiske bibliotekers nytilgang af litteratur om Latinamerika. Findes på alle større biblioteker.

– Lohmann, Jens: *Litteratur om Latinamerika*. København, Mellemfolkeligt Samvirke, 1973. 155 s.

Eneste bibliografi af sin art om Latinamerika-litteratur i Norden. Findes på alle biblioteker.

– *MS-Biblioteksnyt*. København, Mellemfolkeligt Samvirke.

Løbende registrering af nye artikler om u-lande og udviklingsproblemer (udkommer 12 gange årligt) og af nye bøger om samme emner (udkommer 6 gange årligt). Registreringen, som er med noter, er siden 1972 blevet samlet i årsudgaver. Findes på de fleste biblioteker.

– *Tidsskriftsorientering*. København, Tidsskriftscentret.

Registrering af artikler om udviklingsproblemer. Udkommer 6 gange årligt. Supplerer MS-Biblioteksnyt. Findes på alle vigtige biblioteker.

Denne pjece, der er udgivet af Statens Filmcentral, udleveres gratis til brug i forbindelse med forevisning af filmen. – Henvendelse til Statens Filmcentrals hovedkontor, Vestergade 27, 1456 København K, eller Jyllandskontoret, Sønder allé 5, 8000 Århus C.